Valtioneuvoston kanslia NEUVOSTORAPORTTI VNEUS2021-00313

VNEUS Siivola Heli(VNK) 25.03.2021

Asia
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 23.3.2021

Kokous
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 23.03.2021

Eurooppaministerit valmistelivat Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokousta covid-19-koordinaatiota, talouskysymyksiä sekä itäisen Välimeren tilannetta käsittelevän julkilausumaluonnoksen pohjalta. Keskustelussa korostettiin erityisesti tarvetta nopeuttaa rokotteiden tuotantoa ja jakelua. Digitaalisen koronatodistuksen edistäminen sai jäsenvaltioilta laajaa tukea. Sisämarkkinoiden, teollisuuspolitiikan ja digitalisaation osalta julkilausumatekstiin oltiin pitkälti tyytyväisiä. Turkkia koskevaa tekstiä toivottiin vielä muokattavan.

Esillä oli myös vuoden 2021 eurooppalainen ohjausjakso, jota on mukautettu huomioimaan covid-19-tilanne sekä kytkökset elpymis- ja palautumistukivälineeseen. Puheenjohtajavaltio on laatinut yhteenvetoraportin neuvoston toimista ja päivittänyt etenemissuunnitelman. Lisäksi Eurooppa-neuvostolle toimitetaan euroalueen suositukset.

Puheenjohtajavaltio kertoi lyhyesti EU:n tulevaisuuskonferenssin valmistelutilanteesta. Tavoitteena on kuulla mahdollisimman laajasti kansalaisten näkemyksiä EU:n tulevaisuudesta. Toimielinten yhteinen julistus konferenssista allekirjoitettiin 10.3.2021, mutta monet yksityiskohdat ovat vielä auki. Konferenssin johtokunta järjestäytyy 24.3.2021. Konferenssi on tarkoitus käynnistää Eurooppa-päivänä 9.5.2021.

Muut asiat -asiakohdassa oli esillä Turkin vetäytyminen Istanbulin sopimuksesta.

Suomea edusti videokokouksessa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksen (25.–26.3.) valmistelu; julkilausumaluonnos

Puheenjohtaja totesi, että Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksen aiheita ovat covid-19-koordinaatio, talous- ja digiagenda sekä itäinen Välimeri. Lisäksi Venäjä on esillä infokohtana.

Prioriteettina on rokotusten edistäminen. On selvää, että rokotteita tarvitaan lisää. Prosessien läpinäkyvyys on tärkeää. Rokotteiden jakelua koskien puheenjohtaja on pyrkinyt edistämään neuvotteluja rokoteohjausryhmässä. Tautitilanne Euroopassa on huolestuttava. Rajoituksia tulisi poistaa koordinoidusti sitten kun aika on kypsä. Komission ehdotus digitaalisesta koronatodistuksesta on käsiteltävä kiireellisesti. Tätä varten on luotu ad hoc -työryhmä neuvostoon. Tarvitaan poliittista tahtoa viedä neuvottelut ripeästi läpi. Myös useita teknisiä kysymyksiä on ratkaistava.

Komissio (Šefčovič) totesi, että covid-19-tilanne on edelleen hankala monissa jäsenvaltioissa, myös uusien virusmuunnosten takia. Rajoituksia tarvitaan ja kansalaiset ovat väsyneitä. On kuitenkin toiveita tilanteen parantumisesta rokotteiden myötä. Komissio tekee kaikkensa tuotannon ja jakelun nopeuttamiseksi, ja tilanne on parantumassa huomattavasti vuoden toisella neljänneksellä. Astra Zeneca ei edelleenkään pysty toimittamaan lupaamiaan määriä. Komissio on valmis myös oikeustoimiin. Vientilupajärjestely on toiminnassa. Se tuo läpinäkyvyyttä tilanteeseen, jotta yritykset noudattaisivat sitoumuksiaan.

Komissio antoi viime viikolla tiedonannon matkustamisen avaamisesta vaiheittaisesti. Se on antanut myös lainsäädäntöehdotuksen digitaalisesta koronatodistuksesta. Ehdotus on käsiteltävä nopeasti, kolmessa kuukaudessa. Tarvitaan myös teknistä työtä sekä EU-tasolla että jäsenvaltioissa, jotta järjestelmä on toiminnassa sitten kun päätökset on tehty. Myös kansainvälinen yhteensopivuus olisi tärkeää. Globaali rokotesolidaarisuus on olennaista. Tässä tarvitaan jäsenvaltioiden yhteistyötä.

Digitalisaatioon liittyen komissio on antanut 2030 digitaalista kompassia koskevan tiedonannon sekä digitaalisia palveluja, digitaalisia markkinoita ja datan hallintaa koskevat säädösehdotukset. Myöhemmin on vielä tulossa muun muassa tekoälyä ja eurooppalaisen sähköisen identiteetin luomista koskevat aloitteet. Digitalisaatiota edistetään myös elpymis- ja palautumistukivälineen kautta. Ratkaisua digiveroon haetaan vielä OECD-tasolla. Uusi teollisuusstrategia on tärkeä. Covid-19 on korostanut uudistusten tarvetta. Komissio muistutti myös, että jäsenvaltioiden tulisi ratifioida omien varojen päätös viimeistään kesäkuussa.

Käytiin täysi keskustelukierros, jossa painotettiin erityisesti tarvetta nopeuttaa rokotteiden tuotantoa ja jakelua. Rokotetoimittajien tulisi pitää kiinni antamistaan sitoumuksista. Pro rata -periaatetta rokotusten jakamisessa korostettiin. Samalla tuotiin esille valmiutta osoittaa solidaarisuutta vaikeassa tilanteessa oleville jäsenvaltioille.

Digitaalisen koronatodistuksen edistäminen sai jäsenvaltioilta laajaa tukea. Avoimia kysymyksiä on vielä paljon. Esille nostettiin syrjimättömyys, tietosuoja-asiat ja kansainvälinen yhteensopivuus. Tarvitaan myös lisätietoa rokotusten tehosta.

Vientilupamenettelyä pidettiin ymmärrettävänä Euroopan tämänhetkisessä tautitilanteessa. Samalla tuotiin esille tarvetta varovaisuuteen. Tilannetta ei pidä eskaloida. Tarvitaan dialogia kolmansien maiden ja yritysten kanssa.

Esille nostettiin myös kansainvälinen rokotesolidaarisuus.

Sisämarkkinoiden, teollisuuspolitiikan, digitalisaation ja talouden osalta jäsenvaltiot olivat pitkälti tyytyväisiä julkilausumatekstiin. Sisämarkkinoiden vahvistamista ja digitalisaation kunnianhimoista edistämistä pidettiin tärkeänä. Joitakin kommentteja tekstin tarkentamiseksi vielä esitettiin.

Turkkia koskevaa julkilausumatekstiä toivottiin vielä muokattavan. Turkin valmiutta rakentavampaa kanssakäymiseen itäisellä Välimerellä pidettiin tervetulleena. On keskeistä, että asennemuutos on pysyvä. Esille tuotiin laajasti myös huolta Turkin demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeustilanteesta. Turkin vetäytymistä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä koskevasta Istanbulin sopimuksesta pidettiin valitettavana.

EU:n yhtenäisyyttä Venäjän suhteen korostettiin.

Suomi totesi, ettei nykytilanteessa voida vielä harkita covid-19-rajoitusten purkamista. Koordinoidun lähestymistavan rajoitustoimien asteittaiseen purkamiseen tulee perustua epidemiologiseen tilanteeseen ja tietoon uusista virusmuunnoksista. Rokotteiden oikea-aikaisten toimitusten varmistaminen on tärkein prioriteetti. Kaikki ovat turhautuneita rokotteiden heikkoon saatavuuteen. EU-yhteistyöllä on kuitenkin ollut ratkaiseva merkitys vaikeilla rokotemarkkinoilla. Rokotteiden jako on perustunut avoimuuteen ja tasapuolisiin kiintiöihin. Jos joku jäsenvaltio on ajautunut kriisiin, voidaan aina hakea yhteisiä ratkaisuja. Sävy, jolla tätä keskustelua on käyty julkisuudessa, on ollut kuitenkin valitettava. Rokotteiden vientilupajärjestelmän jatkaminen on ollut perusteltua Euroopan tilanne huomioiden. Kynnyksen rajoittaa vientiä tulisi kuitenkin pysyä korkeana. Suomi tukee

digitaalisen koronatodistuksen edistämistä. EU:n on oltava myös paremmin varautunut tuleviin rajat ylittäviin terveysuhkiin. Tarvitsemme EU:n pandemiavalmiussuunnitelman, jonka ytimessä olisi etukäteen yhdessä sovittu rajojen hätätilamekanismi.

Sisämarkkinoiden vahvistaminen on avain EU:n elpymiselle ja pidemmän aikavälin kasvulle. On katsottava kriisiä pidemmälle. Digitaalista suvereniteettia on rakennettava vahvuuksiemme varaan, ja digitaalisia sisämarkkinoita kehitettävä kaikilta osin. Tämä on nähtävä osana laajempaa strategista autonomiaa. Yhteiset globaalit säännöt ovat olennaisia avoimen kaupan ja datan liikkuvuuden edistämiseksi. Digiveron osalta työtä tulee jatkaa ensisijaisesti OECD:n tasolla.

Suomi piti tärkeänä varmistaa, että Turkin rakentavampi lähestymistapa itäisellä Välimerellä jatkuu. Turkin päätös vetäytyä Istanbulin sopimuksesta on erittäin valitettava. On vaikea ymmärtää, miksi jotkut valtiot eivät haluaisi toimia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Suomi toivoo, että Turkki harkitsee päätöstään uudelleen. Myös opposition toimintamahdollisuuksien rajoittaminen herättää huolta. Turkin demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeustilanteeseen tulisi kiinnittää huomiota julkilausumassa.

Komissio (Šefčovič) totesi, että keskustelussa annettiin selvä tuki koordinoiduille pandemiatoimille. Ratkaisua rokotteiden jakoa koskevaan kysymykseen haetaan. Tulisi huomioida jotenkin etenkin ne jäsenvaltiot, jotka ovat kärsineet eniten Astra Zenecan toimitusvaikeuksista. Lääkeyrityksiä tulee edelleen painostaa pitämään kiinni sitoumuksistaan. Vientilupamenettelyä tuettiin, mutta kehotettiin myös varovaisuuteen, ettei tilanne eskaloidu. Koronatodistus ja sen valmiiksi saattaminen kesäkuuhun mennessä sai vahvaa tukea. Järjestelmän pitää olla syrjimätön ja perustua tieteelliseen näyttöön. On tärkeää edetä teknisissä ja lainsäädännöllisissä neuvotteluissa. Jäsenvaltioiden tulisi pitää toisensa informoituina kansallisista valmisteluista. Talouden osalta korostettiin digitaalisten sisämarkkinoiden kunnianhimoista kehittämistä. Komissio jatkaa työtä myös digiveroon liittyen. Turkin osalta huomioitava demokratia- ja ihmisoikeustilanne. Komission puheenjohtaja von der Leyen ja korkea edustaja Borrell ovat jo kommentoineet Turkin päätöstä vetäytyä Istanbulin sopimuksesta. Venäjä-keskustelu on parempi käydä sitten kun voidaan kokoontua fyysisesti.

Puheenjohtaja totesi, että covid-19-koordinaatiota ja talouskysymyksiä käsittelevään julkilausumatekstiin oltiin pitkälti tyytyväisiä. Joitain muokkausehdotuksia tuli vielä. Keskustelu jatkuu myös rokoteohjausryhmässä. On poliittista tahtoa löytää yhteisymmärrys koronatodistuksesta mahdollisimman pian. Turkin osalta nostettiin esille erityisesti demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeustilanne, mukaan lukien vetäytyminen Istanbulin sopimuksesta.

Eurooppalainen ohjausjakso 2021

Puheenjohtaja totesi, että ohjausjaksoa on tällä kertaa mukautettu huomioimaan covid-19-tilanne sekä elpymis- ja palautumistukivälineen läheinen kytkös ohjausjaksoon. Aihetta on tarkasteltu kevään aikana valtiovarainministerien, työllisyys- ja sosiaaliministerien, kilpailukykyministerien, tutkimusministerien ja ympäristöministerien videokokouksissa. Puheenjohtajavaltio on laatinut neuvoston toimista yhteenvetoraportin. Myös ohjausjakson etenemissuunnitelma on päivitetty. Lisäksi Eurooppa-neuvostolle toimitetaan euroalueen suositukset.

Asiakohdassa käytettiin vain kaksi puheenvuoroa. Suomi totesi, että eri ministerikokoonpanoissa käydyt keskustelut ohjausjakson ja elpymis- ja palautumistukivälineen kytköksistä ovat olleet tervetulleita. On tärkeää varmistaa, että lopulliset kansalliset elpymis- ja palautumissuunnitelmat ovat linjassa maakohtaisten suositusten kanssa. Ohjausjakson tulisi huomioida paremmin myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda 2030) sekä taloudellisten, sosiaalisten, työllisyys- ja ympäristötoimenpiteiden ja -politiikkojen vaikutukset toisiinsa. Se on myös keskeinen väline Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpanon seurannassa. Suomi odottaa jatkotyötä näiden tavoitteiden edistämiseksi. Toki on varmistettava, ettei prosessi kokonaisuudessaan kuormitu liikaa.

Euroopan tulevaisuutta käsittelevä konferenssi

Puheenjohtajavaltio kertoi lyhyesti EU:n tulevaisuuskonferenssin valmistelutilanteesta. Tavoitteena on kuulla mahdollisimman laajasti kansalaisten näkemyksiä EU:n tulevaisuudesta, myös covid-19-pandemian valossa. Neuvosto (Portugalin pääministeri Antonio Costa), Euroopan parlamentti (puhemies David Sassoli) ja komissio (puheenjohtaja Ursula von der Leyen) allekirjoittivat 10.3.2021 yhteisen julistuksen, jossa määritetään konferenssin yleiset puitteet. Puheenjohtaja totesi tietävänsä, että jäsenvaltioilla on paljon yksityiskohtaisempia kysymyksiä, mutta niihin kaikkiin ei ole vielä vastauksia.

Konferenssin johtokunnan järjestäytymiskokous pidetään 24.3.2021. Neuvostoa edustavat johtokunnassa puheenjohtajavaltio (Portugalin EU-asioiden valtiosihteeri Ana Paula Zacarias, joka toimii myös johtokunnan yhteispuheenjohtajana) ja kaksi seuraavaa puheenjohtajavaltiota (Slovenian Eurooppa-asioista vastaava valtiosihteeri Gašper Dovžan ja Ranskan Eurooppa-asioista vastaava valtiosihteeri Clément Beaune). Lisäksi neljä seuraavaa puheenjohtajavaltiota osallistuu johtokuntaan tarkkailijana. Työtä tehdään yhdessä ja läpinäkyvästi muiden jäsenvaltioiden suuntaan.

Komission varapuheenjohtajat Dubravka Šuica (yhteispuheenjohtaja), Maroš Šefčovič ja Věra Jourová edustavat komissiota konferenssin johtokunnassa. Euroopan parlamentin edustajat johtokunnassa ovat Guy Verhofstadt (Renew Europe, yhteispuheenjohtaja), Manfred Weber (EPP) ja Iratxe García (S&D). Parlamentin muut poliittiset ryhmät ovat edustettuina johtokunnassa tarkkailijoina. Johtokunnassa on myös muita tarkkailijoita, kuten COSACin puheenjohtajatroikka.

Johtokunnan työtä tukee kolmen toimielimen henkilöstöstä muodostuva sihteeristö.

Johtokunnan järjestäytymiskokouksessa on tarkoitus keskustella muun muassa johtokunnan sisäisistä työmenetelmistä, viestinnästä (ml. konferenssin yhteinen ilme), konferenssin käynnistystilaisuudesta Eurooppa-päivänä 9.5.2021 ja komission tarjoamasta monikielisestä verkkofoorumista.

Puheenjohtaja kannusti jäsenvaltioita järjestämään konferenssin puitteissa myös omia tapahtumiaan. Myös yhteistyö kansallisten parlamenttien kanssa on tärkeää. Konferenssin johtopäätöksistä on tarkoitus raportoida keväällä 2022.

Komissio (Šefčovič) toivoi, että konferenssi ja yhteinen monikielinen verkkofoorumi saataisiin käynnistettyä pian. On tärkeää, että konferenssi ulottuu Brysselin ja pääkaupunkien ulkopuolelle ja tavoittaa myös ’hiljaisen enemmistön’. Myös komission ennakointityöllä on kytköksiä konferenssiin.

Komissio (Šuica) totesi konferenssin olevan hieno mahdollisuus tuoda yhteen kansalaisia ja EU:n toimielinten edustajia. On tärkeää kuulla kansalaisia mahdollisimman laajasti. Tapahtumia tulisi järjestää hajautetusti, ei vain pääkaupungeissa. Eri toimijoita tulisi kannustaa järjestämään tapahtumia paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Keskeisessä roolissa ovat muun muassa kansalliset parlamentit, alueelliset ja paikalliset toimijat sekä kansalaisjärjestöt ja muut kansalaisyhteiskunnan toimijat. Konferenssiin voi osallistua myös komission valmisteleman interaktiivisen verkkofoorumin kautta. Ollaan vielä pandemian keskellä, mutta komissio tekee osaltaan töitä sen edistämiseksi, että konferenssi voitaisiin käynnistää 9.5.2021 hybriditapahtumalla. Johtopäätöksiä on tarkoitus vetää keväällä 2022. Tulee varmistaa myös niiden konkreettinen seuranta.

Käytetyissä puheenvuoroissa kiitettiin puheenjohtajavaltiota ja toivottiin konferenssin käynnistyvän mahdollisimman pian. On tärkeää kuulla kansalaisia mahdollisimman laajasti. Huomion tulisi olla heille tärkeissä politiikkakysymyksissä. Moni toivoi, että konferenssin käytännön toteuttamisen yksityiskohdista, mukaan lukien komission verkkofoorumi, saataisiin pian lisätietoa. On tärkeää pitää neuvosto ajan tasalla keskusteluista konferenssin johtokunnassa. Jäsenvaltioiden toivottiin jakavan kokemuksiaan kansalaiskeskustelujen järjestämisestä, erityisesti pandemia-aikana.

Puheenjohtaja totesi, että konferenssi tulee olemaan säännöllisesti yleisten asioiden neuvoston asialistalla. On tärkeää keskustella etenemisestä ja vaihtaa parhaita käytäntöjä. Kansalaisten tulee olla prosessin keskiössä. Komission verkkofoorumi tulee olemaan keskeinen elementti konferenssissa.

Muut asiat

Puheenjohtaja totesi usean jäsenvaltion pyytäneen, että Turkin vetäytyminen Istanbulin sopimuksesta otetaan esille muut asiat -asiakohdassa. Aihe on tärkeä, ja moni kommentoi sitä jo Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksen valmistelun yhteydessä.

Ranska kiitti kaikkia tuesta asiassa. On tärkeää ehkäistä ja torjua naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa. Turkin päätös vetäytyä Istanbulin sopimuksesta on valitettava sekä turkkilaisten naisten että laajemmin ihmisoikeuksien suojelun näkökulmasta. Espanja totesi antaneensa aiheesta edellisenä päivänä oman julkilausuman, jossa se Euroopan neuvoston jäsenenä ja Turkin ystävänä toivoo Turkin harkitsevan päätöstään uudelleen. Kreikka korosti Istanbulin sopimuksen merkitystä.

Komissio viittasi uudelleen komission puheenjohtaja von der Leyenin ja korkea edustaja Borrellin lausuntoihin asiasta.

Puheenjohtaja totesi, että naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäiseminen on yksi Portugalin puheenjohtajakauden prioriteeteista. Turkin päätös on todella valitettava.

Suomen edustajat
Ministeri Tuppurainen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
Eurooppa-neuvoston jäsenten julkilausumaluonnos: SN 2073/21 LIMITE
Eurooppalainen ohjausjakso 2021: 6844/1/21, 9291/3/20, 14356/20
EU:n tulevaisuutta käsittelevä konferenssi: 6796/21

Liitteet

Viite

Asiasanat	digitalisaatio, EU:n tulevaisuus, Eurooppa-neuvosto, koronavirukset, sisämarkkinat, talouspolitiikka, Turkki, YAN Yleisten asioiden neuvosto, ihmisoikeudet
Hoitaa	**OM, STM, TEM, UM, VM, VNK**
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, PLM, SM, SP, TPK, TULLI, VTV, YM